

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVIII. - Štev. 6

T R S T - 23. aprila 1976

150 lir

Svečanost v Rižarni

Tržaška federacija KPI izraža zadovoljstvo zaradi ustanovitve enotnega odbora za uveljavitev vrednot odpornišva in ustave, ki mu predseduje tržaški župan Spaccini. S tem je bilo zadoščeno vedno bolj občuteni potrebi, da tudi v Trstu, ki je odlikovan z zlato medaljo odpornišva in je bil sedež tragične krematorijske peči pri Sv. Soboti, začne delovati tak enotni organizem, v katerem so zastopani (Nadaljevanje na 7. strani)

Verjetnost novih političnih volitev

KPI trezno postavlja kandidaturo za politično vodstvo države

Vse kaže, da je kocka padla. Protislovja, ki jih je krščanska demokracija nagrmadila na svojem kongresu so izbruhnila na dan prej, kot bi si mislili. Začelo se je z manevrom desnice v parlamentarni skupini krščanske demokracije, ko ji je uspelo izsiliti "trdo linijo" glede splava. Glasovali so skupaj z neofašisti in dokončno pokopali še redke možnosti sporazumevanja, nato pa to trmo prenesli, pod pritiskom polemike, tudi na ostala področja. V trenutku, ko pišemo se torej zdi, da je usoda tej mandatni dobi parlamenta zapečaten in da bomo sredi junija klicani na volitve.

Komunisti si nismo želeli takega izhoda in mnogi se sprašujejo: zakaj? Nekateri nam celo pravijo, da bi prav komunistična partija na novih volitvah žela močan uspeh, celo preko rezultatov 15. junija. V to ne dvomimo, toda KPI je stranka, ki ne gleda samo za lastne interese. Prav veliko zaupanje, ki ga ima med ljudstvom ji nalaga zavestno odgovornost, da prevzema naše breme reševanja velikih problemov italijanske družbe, četudi bi njena previdnost in njen realizem bili kdaj navzkriž s trenutnimi strankarskimi in volilnimi interesi.

Zakaj nismo marali razpusta zbornice? Predvsem zato, ker mislimo, da bosta razpust zbornice in nedejavnost vlade, ki temu sledi, zavrla reševanje nekaterih problemov, ki trkajo na vrata. Sila kola lomi, predvsem na gospodarskem in sindikalnem področju. Špekulativni pritiski na liro so samo zunanji odraz globljih pretresov v gospodarstvu, katerim mora družba odgovoriti s pravičnimi ukrepi, sicer bo vse breme inflacije in krize spet padlo na delovne sloje prebivalstva. Mi nismo zadovoljni z vladnimi davčnimi in kreditnimi ukrepi, nasprotno mislimo, da je potrebna njihova globoka sprememba v smislu socialne pravičnosti, zaščite zaposlenosti in investicij. Mislimo tudi, da mora vlada zasledovati cilje socialne pravičnosti tudi pri posredovanju v sindikalne spore, ki se zavlačujejo v nedogled in stopnjujejo napetost v tovarnah.

Prav zato, ker si Italija v takem kriznem trenutku ne more privoščiti luksusa dolge vladne krize in odsotnosti zakonodajnih organov smo bili mnenja, da je potreben sporazum vseh demokratičnih sil, ki naj bi zadeval predvsem gospodarstvo in načrt zakonodajnega dela parlamenta. Postavili smo tudi pogoje, kajti po stari poti ni več mogoče naprej. Med pogoji so sprememba vladnih davčnih in kreditnih ukrepov, sprejem pravičnega zakona o prekinitvi nosečnosti, sklep pravičnih sindikalnih pogodb.

Nismo se oprijeli za formule. Nasprotno smo šli na roko demokristjanom in upoštevali presodke, izražene na njihovem kongresu. Tako bi sporazum demokratičnih sil ne spremenil trenutne

politične večine (KPI bi ostala vseeno v opoziciji), tudi ne sktrukture Morove vlade. Zmeniti bi se morali samo za program dela in ga nato uresničiti. To, resnici na ljubo, ni veliko, a je bil edini izhod iz paralize, v kateri životari sedanji politični sistem. Krščanska demokracija bi se morala odpovedati zavezništvu s fašisti glede splava in diskriminacijam do komunistov, pa čeprav v duhu tega, kar je na kongresu označila za "narodno solidarnost v trenutku nuje".

Toda tudi tako realističnega predloga o programskem sporazumu demokratičnih strank demokristjani niso hoteli sprejeti. Še manj, niti odgovorili niso nanj

STOJAN SPETIČ

(Nadaljevanje na 2. strani)

Potrebna je predvsem dobra volja

Zdi se, da so se v parlamentu načelniki skupin dogovorili, da bosta zbornici še pred verjetnim razpustom opravili nekaj nujnih obveznosti. Med temi tudi tiste, ki imajo izrazito mednarodni značaj, torej tudi italijansko-jugoslovanski sporazum iz Osima. To nas lahko samo veseli, saj

spada ta sporazum med tiste ukrepe, za katere lahko rečemo, da jih podpirajo vse demokratične sile in niso, kot take, predmet spora.

Zbornici bi morali razpravljati o osnutku za ratifikacijo, ki ga je pripravila vlada. Kdor ga je prebral bo lahko videl, da spominja ta osnutek na skupek členov brez posebne organske povezave in kazno je, da je vsak minister, ki ima določene pristojnosti, v svojem členu ponovil svoje obveznosti (bodisi za infrastrukture ali za pokojnine), čeprav sam zakon o ratifikaciji predvideva, da bo vlada izdala izvršilne norme v roku 18 mesecev.

Splošno mnenje je, da je zakonski osnutek, ki ga je pripravila vlada pomanjkljiv, saj niti z besedo ne omenja Slovencev in častno sprejete obveze, da jih bo Italija z akti notranje zakonodaje ustrezno zaščitila. Na to pomanjkljivost je opozoril tudi predsednik deželne vlade Comelli, ki se je udeležil seje ministrskega sveta, na kateri je bil osnutek odobren.

(Nadaljevanje na 2. strani)

PRVOMAJSKO SLAVJE TPPZ V BAZOVICI

Tržaški partizanski pevski zbor bo tudi letos priredil 1. in 2. maja popoldne v Bazovici veliko slavlje. Kulturni spored bodo izvajali poleg članov zbora in orkestra, ki ju vodi Oskar Kjuder, tudi člani Slovenskega amaterskega gledališča iz Trsta in pihalni orkester PTT (poštinih, telegrafskih in telefonskih nameščen- cev) iz Ljubljane. Med prosto zabavo bo igral ansambel Kras. Poslovali bodo kioski. Točili bodo domače vino. Vkljudno vabljeni.

Mi smo zares proti splavu

Mi smo proti splavu. To naj bo jasno vsem, ki so prejšnje dni na veliko razpravljali o stališčih komunistov do tega in drugih vprašanj. Ne poenostavljamo problema, ki je družbenega značaja in v velikih delih Italije množična pojava. Toda prav je, da vsak razmisli o tem, kdo je zares proti splavu: tisti, ki pred problemom zapira oči in hlina neko moralo, ali oni, ki v glavnem škodljiv pojav skuša zaječiti in ga, v mejah možnosti, odpraviti.

Mi nismo mnenja, da je prekinjanje nosečnosti prijetna zadeva ali vprašanje, do katerega smo lahko ravnodušni. Prav tako pa se ne bomo posluževali hinavskih in patetičnih posegov o "materijalnosti", kot jih uporablja dobršen del katoliškega tiska. Kajti neglede na znanstvene razprave o tem, kdaj zarodek postane oseba in verska razglabljanja o tem, kdaj prejme zarodek dušo, ostaja "pribito", da vsako leto na tisoče žensk v Italiji gre v zasebno kliniko (če ima denar) ali k mazaču, da prekine nezaželeno nosečnost. Mnoge od tega umirajo, še več pa se k temu sistemu vrača vsakokrat, ko meni, da je potrebno.

Toda splav ne more (in ne sme) biti "sistem načrtovanja" družine, saj je njegovo nasprotje. Zato trdimo, da moramo ženskam in družinam na splošno nuditi možnosti za resno družinsko načrtovanje. Kaj to pomeni? Predvsem drugačne družbene in gospodarske pogoje, ki naj nudijo materinstvu socialno dostojanstvo in varnost: otroške jasli, vrtec, brezplačna in celodnevna šola, zdravstvena oskrba itd. Nadalje ustrezna spolna vzgoja že od šolskih let dalje, ki naj mladino do podrobnosti seznani in ji nudi sredstva, da se na odgovoren način sooči s spolnostjo.

Tretji odgovor pa je, nujno, družbena pomoč družinam pri načrtovanju rojstev, kar pomeni uvedbo družinskih posvetovalnic (o tem že obstaja zakon) in raznorazna sredstva za preprečevanje nezaželjenih nosečnosti.

To so, na kratko, nekateri izmed pogojev, da se primer splava zares omeji na minimalno število izjemnih primerov. Družba, ki se s temi vprašanji ni spoprijela nima moralne pravice, da obsoja splav, bodi skrit ali javen. Politične in kulturne sile, ki so spolnost obravnavale kot umazan greh, kontracepcijo pa obsojale z vseh prižnic, naj se vprašajo, čigava krivda je, da je splav množično sredstvo družinskega načrtovanja med najnižjimi sloji nerazvitih področij države.

Prav zato pa menimo, da je treba zakonsko urediti pojav prekinitve nosečnosti medtem, ko družba rešuje ostale probleme družinskega načrtovanja in namočeča stoletja zamude na tem področju.

Če hočemo pojav splava omejiti na IZJEMO, tedaj ga moramo najprej osvoboditi pečatov krivde in kaznivosti, zaradi katerih se toliko žensk zateka k skrivnim in marsikdaj tudi škodljivim metodam. Prav je, da poteka prekinitve nosečnosti v zdravstveno varnih okoliščinah in da se odpravi špekulacija, ko so nekateri

zdravniki (ali mazači) služili težke milijone na račun skrivnega in kaznivega splava.

Dokler ji družba ne zagotovi vsa sredstva zavestnega in odgovornega družinskega načrtovanja, mora o sebi odločati predvsem prizadeta — ženska, zdravnik in družbene strukture pa ji morajo pomagati in jo zaščititi.

Pomeni morda to naše stališče, zaradi katerega smo se morali braniti pred radikalnim ekstremizmom in klerikalnim svetohlinstvom, da ne ocenjujemo problema splava z vso težo, ki jo zasluži? Nikakor ne: toda takega pojava ni mogoče uokviriti samo v sfero individualizma, ker ima globoke družbene razsežnosti, z vsemi zapleti. Kot marsikatero vprašanje moramo tudi družinsko načrtovanje obravnavati globalno. S tem pa nočemo reči, da ni potrebna časovna postopnost. Vemo, da je prva stopnja pravičen zakon za ureditev prekinitve nosečnosti in torej odpravljanje skrivnega pojava splava. Zato je KPI to vprašanje postavila med pogoje za sporazum vseh demokratičnih sil. Je pa tak zakon komaj začetek reševanja nekega problema, in ne cilj, ki ga je treba doseči enkrat za vselej.

St. S.

KPI trezno postavlja kandidaturu

(Nadaljevanje s 1. strani)

tako, kot bi se spodobilo, vsaj s kakim protipredlogom. Dali so samo objaviti v svojem glasilu kratko noto, in to je vse.

Kdor je sledil zadevi je imel občutek, da se krščanska demokracija prijemla oblasti kot pijanec plota. In kot pijanec ne ve, kam in kako. Išče ravnotežje, a ga ne najde. Noče volitev, a rine vanje. Trdi, da želi vladati s socialisti, obenem pa grobo izziva. Predvsem pa kaže, da ni več sposobna vladati, skratka da ni kos položaju.

Realistične in umirjene predloge komunistov so takoj podprli in sprejeli socialisti, socialni demokrati in republikanci. Krščanska demokracija je ostala sama, pri njenemu protikomunizmu pa so jo podprli samo na njeni desnici. V teh pogojih torej sili v volilni spopad. Poudarili smo, da nismo marali teh volitev v takih pogojih, toda naj bo vsem jasno, da se bomo vanje pognali z vso svojo silo. V ospredje politične razprave bomo pred volilce postavili potrebo, da se odločilno okrepi levica in predvsem KPI, brez katere danes ni več mogoče vladati v Italiji.

Naj krščanska demokracija ve, kam jo vodi neodgovorna politika. Ponujali smo sporazum, če je pa v svojem samomorsilskem nagonu sklenila si zadržniti vrv okoli vratu, ji ga komunisti ne bomo snemali. V volilni spopad bomo šli trezno in odgovorno, kot sila, ki že danes postavlja resno kandidaturu za politično vodstvo države.

Potrebna je predvsem dobra volja

(Nadaljevanje s 1. strani)

Toda prav ta ugotovitev odpira novo dilemo o oblikah zaščite za slovensko narodno skupnost, ki naj bodo zadovoljivi. Nekateri dajejo vtis, da sila kola lomi in zahtevajo, naj nas vlada obravnava z dekreti in tistem predvidenem roku 18 mesecev. Toda kaj pomeni dekret, če ne prav vsiljene rešitve brez predhodne razprave? Že res, zakon predvideva ustanovitve nekakšne posvetovalne komisije vseh skupin, vendar ima v teh zadevah zadnjo besedo vlada, ki lahko izdaja zakonske dekrete. Zbornici pa bi o njih lahko razpravljali dva meseca pozneje in bi se morali, v primeru nezadovoljive rešitve, lotiti "prečiščevanja" zakonskih norm s popravki in drugimi oblikami poseganja. Tak način reševanja naših manjšinskih vprašanj vzbuja resne in utemeljene pomisleke. Ni rečeno, predvsem, da bi sistem vladnih dekretov bil — kot nekateri mislijo — krajši postopek. Za vsako stvar je odločilnega pomena politična dobra volja in ustrezno razmerje sil v parlamentu. Če politične dobre volje ni, ali ne prihaja do izraza, potem si od vlade lahko pričakujemo ukrepe, ki bi brez neposrednega posega parlamenta lahko bili za manjšino prej škodljivi kot koristni.

Če pa, nasprotno, politična volja obstaja in je izraz sprememb tudi v razmerju sil, kakršnega lahko predvidimo v bodočem parlamentu, ne razumemo, čemu naj bi sistem vladnih dekretov bil hitrejši. Z enako naglico se namreč lahko tudi politične sile v zbornicah dogovorijo in začno razpravo o obstoječih zakonskih osnutkih Škerk-Sema (KPI) in Fortuna (PSI). Vlada ali sile, ki jo podpirajo, pa imajo možnost, da pripravijo, če se jim zdi umestno, svoje zakonske osnutke o manjšinski zaščiti in jih nato v zbornicah primerjajo z našimi, po potrebi združijo, preverijo itd.

Za nekatere je morda sicer izjemni sistem obravnavanja tako delikatne tematike, kot je manjšinska zaščita, z vladnimi dekreti priložnost za poudarjanje lastne vloge, oziroma možnosti pritiska na organ, ki naj bi v tem primeru izdajal norme, mimo izvoljenih in demokratičnih predstavnikov: na mednarodni in krajevni ravni. Toda izpade prav najpristnejši sistem nadzorstva in jamstev — politično jamstvo izvoljenih predstavnikov.

Ponavljamo: z ustreznim dogovorom in dobro voljo lahko italijanski zakonodajni organ sprejme v razmeroma kratkem času norme za zaščito naše manjšine. In to po redni poti in z rednim demokratičnim postopkom, z vsemi jamstvi. To pot smo ubrali, vsi skupaj, že pred časom, ker se nam je zdela prava. Zato ne vidimo razlogov za vračanje k nihanju stališč, ki gredo od "paketa" ustavnih zakonov tja do navadnega vladnega dekreta.

**

BERITE, PODPIRAJTE,
ŠIRITE
DELO

KRAJEVNE UPRAVE

Tržaška pokrajinska uprava životari v ozračju krize

Konkretni predlogi KPI: rešitev problemov slovenske manjšine, sodobnejše pojmovanje vloge pokrajine in aktivnejši poseg na področju gospodarstva

Dolgo je že odkar je tudi na tržaški pokrajini nastopila politična kriza. Enobarvni demokrščanski odbor, ki jo je vodil od lanskega julija dalje, je — z izjemo PSDI — po poti polagoma izgubil podporo vseh levsredinskih sil, ki so ga pogojno podpirale. Kriza, ki je zajela pokrajinsko upravo, v bistvu se ne razlikuje od ostalih, ki so zadele mnoge krajevne ustanove in vlado: kriza je odraz in posledica zmedene in nejasne politike krščanske demokracije, ki se noče spoprijazniti z izidi 15. junija. Znamenitost tistega glasovanja je bila, da so se volilci izrazili za enotnost zdravih in demokratskih sil naše družbe, da bi se premostilo težko politično, gospodarsko in moralno krizo, ki je zajela državo.

Prav to je smisel politike KPI na vseh ravneh političnega delovanja. Ampak prav to linijo je krščanska demokracija odklonila, kot je tudi njen vsedržavni kongres pokazal.

Kar se naše pokrajine tiče, vsi, razen fašistov, menimo da morajo demokratske sile ustavnega loka najti neko skupno izhodišče, da bi preprečile nastop komisarija. Dejstvo je da takega izhodišča brez komunistov ni. Z odgovornostjo, ki je za komuniste značilna, smo predstavili nekaj osnovnih programskih točk, ki bi po našem mnenju oživile delovanje pokrajinskega odbora ter mu dale drugo politično oznako.

Med temi točkami spadajo konkretno in aktivno zadržanje pokrajinske uprave v zvezi z rešitvijo problemov slovenske manjšine (na prvem mestu pravica do rabe slovenščine na sejah pokrajinskega sveta), sodobnejše pojmovanje pokrajine kot ustanove, ki naj usklajuje občine svojega področja ter, končno, aktivnejši poseg pokrajine v zvezi z gospodarskimi vprašanji tržaškega ozemlja.

Na tej osnovi se je ustvarilo tesno sodelovanje s tovariši socialisti. Tudi predstavnik Slovenske Skupnosti sprejme tak način postavljanja problemov. Republikanci, socialdemokrati in liberalci so se približali takim stališčem in celo krščanska demokracija jih ne odklanja načelno, čeprav meni da raba slovenskega jezika mora biti zakonjena le z državnim zakonom. Je torej mogoče najti sporazum med demokratskimi silami in preprečiti nastop komisarske uprave. Vprašanje je pa, ali je krščanska demokracija pripravljena priznati da je v tem sporazumu

neizbežno potrebna prisotnost komunistov.

Zato, ne da bi se postavljalo sedaj zahtevo po vstopu komunistov v pokrajinski odbor, vsem naj bo jasno, da se morajo krščanski demokrati in njihovi zavezniki najprej otresti katerekoli oblike antikomunizma. Temu predpogoju bo vsaj delno zadovoljeno, ko se bodo vse demokratske sile strinjale, da bi skupaj s komunisti podpisale programsko izjavo v zvezi s proračunom in z bodočim delovanjem pokrajinske uprave.

BORIS ISKRA

Seja občinskega sveta v Doberdolu

Občinski svet v Doberdolu je na seji, ki je bila dne 12. t.m. počastil spomin prerano umrlega odbornika Severina Devetaka. O liku pokojnega je govoril svetovalec Jože Jarc. Ta je med drugim dejal: "Nenadna smrt tovariša Severina Devetaka, ki smo ga vsi poznali in cenili predvsem kot lojalnega in neutrudljivega delavca, kjer koli je bilo to potrebno, na sindikalnem, političnem, prosvetnem, športnem ali upravnem področju, je velika izguba ne le za Jamlje, temveč za vso doberdolsko občino in tudi za širšo skupnost. Tovariš Severin je kljub težkim pogojem našel čas za javno življenje in je, kljub prerani smrti, pustil za seboj mnogo opravljenega dela".

Po kratki spominski svečanosti je občinski svet volil novega odbornika. Izvoljen je svetovalec Darij Legiša.

Zatem je občinski svet obravnaval razna aktualna vprašanja. Med drugim je tekla beseda tudi o mazaških "akcijah". Na ozemlju doberdolske občine so namreč "neznanci" pred kratkim pomazali številne slovenske napise. Občinski svet je ostro obsodil te "podvige".

Tudi tržaška občina naj proslavi stoletnico rojstva Ivana Cankarja

Tržaški občinski svetovalci KPI, Stojan Spetič, Dolfi Wilhelm in Fausto Monfalcon so tržaškemu županu predložili naslednje vprašanje v zvezi s stoletnico rojstva Ivana Cankarja:

"Letos bomo proslavljali stoletnico rojstva najvidnejšega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja, ki je doživel del svojega publicističnega in političnega dela neločljivo povezal s tržaškim mestom.

Prav zato bomo obletnico še posebej proslavljali tržaški Slovenci, vendar menimo, da občinska uprava ne more mimo jubileja povsem ravnodušno. Zato vas sprašujemo, ali nameravate na dostojen način proslaviti Cankarjevo stoletnico in se pridružiti pobudam, ki prihajajo iz vrst slovenske manjšine in kulturnih krogov. Prepričani smo, da bi lahko občina poskrbela s sodelovanjem ljudske knjižnice za razstavo Cankarjevih del in italijanskih prevodov, ki naj bi pri tržaških bralcih, predvsem mladini, vzbudila zanimanje za opus tega vidnega besednega umetnika. Nadalje menimo, da bi občinska uprava lahko dala pobudo in navezala ustrezne stike s tržaško univerzo in višjimi šolami za seminarje in predavanja o literarnem, pesniškem, publicističnem in političnem delu Ivana Cankarja.

Končno menimo, da bi morala občinska uprava, ki ji predsedujete, povezati stoletnico Cankarjevega rojstva s poimenovanjem ene izmed središčnih ulic

(morda v bližini krajev, kjer je imel svoja predavanja slovenskim delavcem in izobražencem) po tem vidnem slovenskem pisatelju. Poimenovanje spada vsekakor v okvir programskih obvez vaše občinske uprave in bi lahko bila priložnost za širšo manifestacijo in trajno pričevanje evropske širine in kulturne razgledanosti tržaškega mesta".

Devinsko-nabrežinska občinska uprava je sklenila, da bo drevored od središča Nabrežine do zdravilišča poimenovala po Ivanu Cankarju.

Slovenska šola pri Sv. Jakobu v Trstu bo slovesno proslavila stoletnico rojstva Ivana Cankarja. Med drugim bodo v šoli postavili doprsni kip pisatelja. Kot je znano je omenjena šola poimenovana po Ivanu Cankarju.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Josip Tavčar:
"Igorju ugaja Bach"
v Kulturnem domu
v Trstu

Ponovitve: V petek, 23. t.m. ob 15.30 za abonma red I - v petek, 30. t.m. ob 20. uri za abonma red J.

V torek, 27. t.m. ob 15.30 Pavel Golia "Srce igračk" v Kulturnem domu v Trstu.

V sredo, 28. t.m. ob 10. uri Pavel Golia "Srce igračk" v gledališču "G. Verdi" v Gorici.

V sredo, 28. t.m. ob 20.30 za goriški abonma Josip Tavčar "Igorju ugaja Bach" v gledališču "G. Verdi" v Gorici.

KONGRESI SEKCIJ KPI

Prosek-Kontovel

V torek 23. marca je bil letni kongres proseško-kontovelske sekcije KPI. Ob lepi udeležbi je kongresu predsedoval tovariš Stanko Furlan, dolgoletni član partije.

Politično poročilo Polda Vatovca odsotnega zaradi bolezni, je prebral Lojze Kapun; nato je Silvano Caharija podal poročilo o dejavnosti odseka za propagando, (temu odseku so pomagali zlasti mladi tovariši); končno je tovariš Angel Gerlanc podal še blagajniško poročilo.

V razpravo je poseglo 11 tovarišev. Zelo zanimiva plat razprave je bila v tem, da so skoraj vsi, ki so vprašali za besedo, ne le obravnavali eno ali več vprašanj, temveč tudi poročali o svoji dejavnosti, kar dokazuje, da so se proseški in kontovelski tovariši čutili dolžne, da o svojem delu, o težavah, na katere naletijo, o slabostih in možnostih, seznanijo kongres. Prisotni so iznesli mnogo predlogov in so se res potrudili, da bi ob obravnavi raznih vprašanj poiskali tudi določeno izhodišče. Zanimiv doprinos je dala mladina, ki je bila dobro zastopana.

Mladi člani partije so podprli potrebo, da bi se okrepili odnosi in sodelovanje med ZKMI in partijsko sekcijo na Proseku in Kontovelu. Opozorili so na potrebo, da bi se organiziralo več predavanj, razprav, debat, filmskih predstav, in to v sodelovanju sekcije in mladinskega komunističnega krožka, saj bi take pobude pritegnile mladince in mladinke v večjem številu, obenem pa pripomogle k temu, da se slednji seznanijo s partijsko problematiko, z boji in delom komunistov. Veliko je bilo govora o delovanju in sodelovanju komunistov v množičnih organizacijah (na športnem, kulturnem, ženskem in mladinskem področju). Potreba po večjem številu sestankov in aktivov sekcije, po splošnih javnih shodih o razni tematiki, se pravi po okrepitvi samostojnega političnega življenja partije, je prišla večkrat na dan, kakor tudi potreba po organizacijski okrepitvi, po včlanjevanju in rekrutaciji zlasti mladih sil. Ob obravnavi organizacijskega vprašanja sekcije, je treba poudariti zelo pozitivno dejstvo, da so se v zadnjem letu njeni člani zkoraj podvojili in da je v zadnjih časih stopilo v vrste partije osem novih mladih tovarišev in tovarišic, ki so vsi zelo navdušeni in pripravljeni takoj začeti z delom. Tudi o konzultih in o potrebi, da se z njo prebivalstvo bolj in tesneje poveže, je bilo veliko govora. O delovanju tega važnega osnovnega organizma (četudi gre beležiti slabosti, ki jih konzulte imajo na Tržaškem, saj niso voljeni temveč imenovani organi, ter so njihove pristojnosti zelo omenjene) je poročal tovariš Italo Faggin, ki načeluje konzulte. Prisotni so poudarili važnost, da se pouči prebivalstvo o tem, kako važen instrument lahko postane ta organizem v rokah prebi-

valstva, ako se požorneje vanj ozremo. Še zlasti je važna večja povezava med tem organizmom in vaščani, če upoštevamo dejstvo, da bo v kratkem, zgleđa, dokončno izglasovan zakon, ki bo določal, da se konzulte uradno izvolijo tako kakor sveti drugih krajevnih ustanov.

Tov. Vida Menucci je poročala o delovanju med ženami in opozorila na potrebo, da se vsa sekcija loti vprašanja zainteresiranja žensk za partijsko delo in za politična vprašanja.

Zaključke je povzela tovarišica Jelka Gerbec, zastopnica pokrajinskega tajništva partije. Orisala je politični položaj v državi, deželi in Trstu ter hudo gospodarsko krizo, v kateri se nahajamo. Poudarila je potrebo, da se partija politično, organizacijsko, ideološko in upravno okrepi, da bomo vedno bolj sposobni kljubovati nelahkim razmeram, v katerih

se nahajamo in da bomo pomaknili naprej boj za socialne in gospodarske pridobitve in za popolno uveljavitev demokracije. Poudarila je v tem okviru važnost krepitve protifašistične akcije in mobilizacije ter važnost procesa o Rižarni, ki poteka te dni v tržaškem porotnem sodišču.

Po zaključnem govoru so prisotni izvolili nov odbor, v katerega je stopilo lepo število mladih tovarišev.

Na kongresu sekcije KPI Prosek-Kontovel je bila odobrena naslednja resolucija:

"Komunisti s Proseka in Kontovela, zbrani na letnem kongresu sekcije, odločno obsojajo šolsko oblast, ki je odredila prepoved pouka v slovenščini v Ukvah.

Nedvomno gre za protidemokratsko dejanje, ki močno prizadeva ne le Slovence Kanalske doline, temveč vso narodno skupnost naše dežele in vse demokrate.

Komunisti s Proseka in Kontovela smatrajo, da podobne diskriminacije nikakor ne spadajo v duh osimskega sporazuma in da se morajo prenehati za vselej.

Udeleženci kongresa postavljajo zahtevo, naj se nemudoma izglasuje v parlamentu ustrezeni globalni zakon, ki naj uredi status slovenske manjšine v Italiji, ji zajamči vse narodne pravice, da bodo Slovenci enakopravni z ostalim tuživečim narodom."

Devin-Nabrežina

V soboto, 10. t.m. je bil v dvorani "Igo Gruden" v Nabrežini redni kongres devinsko-nabrežinske sekcije KPI. Kongresu je prisostvoval, poleg tajnika sekcije Depangherja in župana poslanca Albina Škerka, tudi član vodstva tržaške federacije Boris Iskra. Svoj pozdrav pa je prinesel tudi tajnik federacije Giorgio Rossetti.

Potem ko so izvolili predsednika kongresa, je tov. Giorgio Depangher podal politično poročilo. Še prej pa je Depangher objasn timer, zakaj se je kongres vršil tako pozno. Dne 27. marca je moral namreč občinski svet glasovati za odobritev proračuna za tekoče leto. Izid glasovanja je bil pozitiven, kot smo že pisali v številki lista, ki je izšla 2. aprila, kar je jasna priča o želji po enotnem delovanju in pobudah, za katere si je levičarski občinski odbor vztrajno prizadeval že od vsega začetka. Komunisti so torej prišli do kongresa z novo zmago v rokah; z zmago, ki je izredno važna za to, ker bo levičarska uprava lahko nadaljevala s svojim delovanjem. Tov. Depangher je v svojem poročilu posebej poudaril, da se je morala KPI po 15. juniju spoprijeti z novimi problemi. Tudi devinsko-nabrežinska levičarska uprava se je znašla pred novimi nalogami, ki seveda zahtevajo veliko večjo angažiranost posameznikov. Vse sile so bile torej naperjene v reševanje administrativnih vprašanj in v formuliranje novih demokratičnih pobud, kar je vzrok, da se je nekoliko opustilo delo v stranki sami. Zdaj ko je pozitiven izid z dne 27. marca omogočil, da bo levičarsko vodstvo občine trajalo še eno leto, bo treba zopet oživiti delovanje v partiji.

Tovariš Depangher se je nato ustavil pri vsedržavni politiki ter govoril o kritični situaciji, v kateri se nahaja Italija. V najhujšem politično-ekonomskem trenutku v povojnih letih nam pretijo še predčasne volitve, za katere se moramo kljub vsemu pripraviti, čeprav se komunisti prav dobro zavedamo nevarnosti tega koraka v takem trenutku. Nadalje je tov. Depangher naštel naloge, ki jih ima KPI, to je voditi in pravilno usmerjati množice, dalje biti budni, saj se je kot vedno v predvolilnem času tudi zdaj pojavil teror, "rdeče" in črno obarvane provokacije. Končno je naloga vsakega komunista, da spodbuja čimvečje število tovarišev, da aktivno sodelujejo v stranki. V zvezi s tem bo treba, kot že rečeno, ponovno oživiti celice, ki so delovale v posameznih vaseh. Pravzaprav gre za štiri večje celice, ki bodo združevale vasi z različnih področij. Te odgovarjajo v glavnem področju, ki jih bodo zajemale konzulte. Posledica tega bo razbremenitev mnogih tovarišev, saj so odgovorni za te celice predvsem mladi tovariši in nekaterim, ki se niso zelo aktivno udeleževali političnega življenja v stranki. Tov. Depangher je temeljne naloge devinsko-nabrežinske sekcije v prihodnjih mesecih razdelil takole: volitve, decentralizacija, festival komunističnega tiska. Za zaključek je še poudaril, da bo obnovev komunistične organizacije v občini privedla do utrditve levičarske občinske uprave, da bomo lahko še dalje želi uspehe.

Po Depangherjevem govoru, ki mu je občinstvo sledilo z veliko pozornostjo, je spregovoril tov. Rossetti, ki je prinesel pozdrav tržaške federacije. Še posebej se

je Rossetti ustavil ob kritični situaciji. v kateri smo se danes znašli, in povabil k mobilizaciji in čimvečjemu sodelovanju vseh tovarišev v skoraj gotovi volilni komanji.

Po polurni prekinitvi se je pričela javna debata. Posegi so bili različni in živahni, skoraj vsi pa so se dotaknili teh problemov: problem Slovencev, problem mladih, problem organizacije.

Prvi je vprašal za besedo tov. Sigoni, ki je pozdravil prisotne v imenu zveze komunistične mladine in poudaril vlogo in doprinos mladine v splošnem političnem življenju, še posebej pa važnost, ki jo ima komunistična mladinska organizacija.

Za njim je spregovoril župan tov. Škerk, ki je kot blagajnik sekcije Devin-Nabrežina podal blagajniško poročilo. Leto 1975 je bilo za sekcijo plodno leto tudi z vidika financ. Največji dohodek je zagotovil praznik komunističnega tiska, ki je bil brez dvoma najlepši dosedanja tovrstni praznik v devinsko-nabrežinski občini. Največji izdatki so pa bili nakup ciklostila in mikrofona, kar pa daje velike prednosti. Mikrofon je služil skozi vso volilno kampanjo, ciklostil pa dovoljuje, da samostojno tiskamo svoje glasilo, letake i.dr. Kot župan je nato tov. Škerk naštel težave, s katerimi se je treba skoraj dnevno spoprijemati. Primerjal je opozicijo komunistov z opozicijo demokristianov. Medtem ko je bila opozicija komunistov odprta, kot je danes odprta njena administracija, je nasprotno za krščansko demokracijo značilna omejenost, diskriminacija in opozicija zaradi opozicije, kar jasno priča, da nima krščanska demokracija nobenih predlogov, nobenih pobud, ki bi jih nakazala občanom. Tov. Škerk je govoril tudi o volilnih izidih 15. junija '75. Dejal je, da je bil volilni izid pozitiven. Zatem pa je dejal: Deset let smo se morali boriti v opoziciji, ker smo bili v to primorani. Prejšnji upravitelji občine so vseskozi igornirali naše predloge in sleherni doprinos komunistov. Danes je povsem drugače. Levičarska uprava vztrajno vabi stranke, ki so v opoziciji (razen fašistične) k sodelovanju. Ko je govoril o glasovnjaku za letošnji občinski proračun pa je tov. Škerk, med drugim, dejal: Slovenska skupnost je glasovala za proračun, socialdemokrat pa se je vzdržal. To je pozitivno ocenil in ponovno izrazil željo, da bi obe omenjeni skupini že v bližnji prihodnosti pristopili k neposrednemu sodelovanju z občinsko upravo. Nadalje je tov. župan opozoril na nevarnost lažne propagande.

Po tov. Škerku je spregovoril tov. Ado Slavec, ki je prisotne spomnil predvsem, da je OF podpirala KPI. Zato je naša zgodovina boj za osvoboditev za kar imamo dolžnosti do tistih, ki so nam omogočili, da danes sploh obstojamo. Nadalje je še navedel problem mladine, kateri je treba posvečati večjo pozornost, saj bodo mladi nadaljevali delo jutri. Kot še drugi za njim se je tov. Ado lotil še problema organizacije in informacije. Ta je nujno potrebna ne samo mladim, ampak vsem, ki hočejo dati svoj doprinos v demokratičnem boju. V zadnjih časih so bile vse sile naperjene le k upravljanju občine, zdaj pa je treba zopet oživiti delovanje v partiji. Tovariš Slavec je tudi

izrekel mnenje, naj bi se partija z večjo vtnemo lotila reševanja problemov žensk.

Naslednji poseg je bil poseg tov. Grgiča iz Šempolaja. Ta se je tudi dotaknil organizacijskega problema, finančnega problema in problemov Slovencev. Glede organizacije je tudi on izrazil mnenje, naj bi se zopet oživile celice po vaseh in sčasom doseglo pravo kapilarno organizacijo. Na ta način bi se angažirali tudi tovariši, ki drugače ne morejo prihajati v Nabrežino, kjer je sedež sekcije.

Še en poseg, in sicer tovariša Markovica. Najprej je predlagal, naj bi s kongresa poslali pozdrav tov. Rogelji in drugim tovarišem, ki so v bolnici, kar je kongres tudi odobril. Glede dvojezičnosti je nato tov. Markovic dejal, da bi bila optimalna rešitev, da bi v obmejnih pasovih vsak poznal oba jezika. Tov. Markovic je nato izrecno poudaril, da je komunistična partija, kljub kritikam in težavam, na katere je naletela, mnogo dosegla. Ko je govoril o občinski upravi je med drugim poudaril velik pomen, ki ga bodo imele vaške konzulte. Kljub odprtosti levičarske uprave, je nadaljeval tov. Markovic, vodstvo krščanske demokracije noče sodelovanja. Zato mora komunistična partija posvetiti večjo pozornost krščanskemu delavcu in sploh iskati sodelovanje s čim večjim krogom demokratičnih sil v drugih strankah. Samo na ta način si lahko prevzamemo odgovornost, da bomo v resnici dosegli spremembe.

Sledili so krajši posegi drugih tovarišev. Zadnji poseg v debato je bil poseg tovariše Zorke Mervic. Ustavila se je na problemu organizacije in še enkrat podčrtala dejstvo, da je pomanjkanje pozornosti partiji treba pripisati dejstvu, da so postali odborniki, in to zelo aktivni odborniki, tisti tovariši, ki so prej delovali izključno v partijskih organizacijah. Prav zato naj bi oživili celice v posameznih vaseh, da bi poleg drugega olajšali delo občinski upravi.

Po živahni debati je spregovoril še tov. Boris Iskra. V svojem govoru je nekako potegnil zaključke. Dotaknil se je skoraj vseh problemov, ki so prišli na dan, še posebej je dal poudarek problemu Slovencev in hudi gospodarski in politični krizi, v kateri se celotna država nahaja.

Ob zaključku kongresa je tov. Depangher še prebral organizacijske predloge, ki jih je kongres soglasno sprejel. Po petih urah dela se je torej zaključil tudi ta kongres, ki se ni izneveril svoji nalogi. Bil je resničen moment kritike in samokritike nad preteklim delovanjem in predvsem trenutkom, v katerem se začrta pot za nadaljnje delovanje.

MAJDA TERČON

V MILJAH V NEDELJO PROSLAVA 31-LETNICE OSVOBODITVE

Miljska občinska uprava priredi v sodelovanju s svetovalskimi skupinami KPI, DC, PSI, PRI, PSDI in PLI ter Odborom za odpornišvo proslavo 31-letnice osvoboditve, ki bo v nedeljo, 25. aprila.

Ob 9.30 odhod delegacij izpred občinske palače ter polaganje vencev k spomeniku Almi Vivodi v Trstu in Liberu Mauru v Starih Miljah.

Ob 11. uri zborovanje na Trgu Marconi.

Ob 12. uri: sprevid in polaganje vencev k spomeniku padlim v Miljah; kasneje bo delegacija položila venca na partizanskem pokopališču in k spomeniku padlim pri Korošcih.

Sesljan

Slovensko šolo naj bi poimenovali po Karlu Štreklju

Organizacijski odbor za poimenovanje slovenske osnovne šole v Sesljanu nam je dne 6.t.m. poslal naslednji dopis:

— Kot je bilo najavljeno po radiu Trst A in pri dveh nedeljskih mašah v Sesljanu, je bil tu 31. marca letos sestanek vaščanov iz Sesljana in Vižovelj za poimenovanje domače šole po vzornem slovenskem kulturniku. Od vseh predlaganih imen je zbudilo pozornost tisto, ki je z velikimi črkami zapisano v slovenski literarni zgodovini, namreč ime prof. dr. Karla Štreklja, rojenega v Gorjanskem pri Komnu 24.2.1859 in ga je predlagal Slavko Tuta.

Ponosen je Kras na svojega sina, ki je znanstveno posegel v narečno bogastvo in ga znal posredovati izven meja Slovenije.

Med drugim je bil Karel Štrekelj dopisni član Českoslovaškega narodnega muzeja v Pragi, akademije znanosti v Leningradu (tedanjem Petrogradu) in srbske akademije v Beogradu.

Toda če je kot jezikoslovec dal svoj veliki doprinos leksiki in etimologiji, pa smo mu Slovenci še posebno hvaležni za štiri knjige Slovenskih narodnih pesmi, kjer Štrekelj na 3.390 straneh s 142 stranmi uvodov zbral kar 8.300 pesmi, pripovedk, pravljic, bajk, pregovorov, vraž in celo psovok, poleg 400 hrvaških pesmi, ki se tudi zlivajo v to zakladnico, ki je ne premore vsak narod.

Glonarju gre zasluga, da je po smrti velikega sina naše dežele uredil polovico zadnje knjige, kajti 7. julija 1912 je odpovedalo srce Karlu Štreklju. Za večno pa je zaživel v naši kulturni zgodovini.

Na sestanku so vaščani predlagali ustanovitev organizacijskega odbora, nabiranje sredstev in tudi, da bi ob slovesnosti na vabilo prisostvovala tudi šolska mladina z Gorjanskega.

Protesti proti nameravani namestitvi kaznilnice pri Padričah

Že pred mnogimi leti se je govorilo o tem, da se v nekaterih krogih zavzemajo za gradnjo jetnišnice pri Padričah. Že tedaj so zadevne vesti vznemirile padriške vaščane pa tudi okoličane. Sedaj je bil storjen korak naprej. Taborišče za begunce, ki so ga proti volji domačinov pred leti zgradili pri Padričah, nameravajo spremeniti v kaznilnico za mladoletne. Ta vest je še bolj vznemirila padriške domačine pa tudi prebivalce okoliških vasi. In demonstracija, ki je bila pred nekaj tedni, je to zelo jasno potrdila. Že na tej demonstraciji je poslanec tov. Albin Škerk napovedal, da bo poslal predsedniku vlade, ministru za pravosodje in ministru za zunanje zadeve pismeno vprašanje. To je tudi storil.

V pismu, ki ga je poslal ministrskemu predsedniku in obema zgoraj omenjenima ministroma poslanec Škerk pravi med drugim:

Proti nameri, da bi bivše begunsko taborišče pri Padričah spremenili v kaznilnico za mladoletnike odločno protestirajo prebivalci Padrič, Trebč, Gro-pade in Bazovice. To so kompaktno slovenske vasi.

Poslanec Škerk pravi dalje, da je tudi tržaški občinski svet dne 17. julija 1975 z veliko večino glasov odobril resolucijo, ki poudarja, da na Krasu manjkajo prepotrebne strukture in da bi bilo treba že obstoječe strukture v bivšem begunskem taborišču v Padričah spremeniti za razne družbene storitve. Območje Padrič je v neposredni bližini predvidene proste cone, ki jo predvideva nedavno sklenjeni sporazum med Italijo in Jugoslavijo. Morebitna namestitve jetnišnice bi bila v nasprotju z nameni tega sporazuma in bi njegovo izvajanje samo ovirala.

Na koncu poslanskega vprašanja tov. Škerk vprašuje predstavnike vlade, če nameravajo čimprej ukrepati, da bi zadostili zahtevam prizadetega prebivalstva.

V spomin

Livio Saranz

Dne 11. aprila 1976 je preminil tovariš Livio Saranz.

Rodil pred 54 leti v Tržiču, a večji del svojega dela na političnem in sindikalnem področju je opravil v Trstu. Bil je še zelo mlad, ko je začel delati v tržaški ladjedelnici. Delovno mesto v težkih razmerah mu je postalo šola antifašizma in razredne zavesti. V tržaški ladjedelnici se je izoblikovala njegova borbena sposobnost.

Ob razpadu fašističnega režima v Italiji (1943) je stopil v vrste partizanov, kasneje je bil dodeljen garibaldinski brigadi "Picelli-Tagliamento" in nato drugim formacijam med skupinami gapistov.

V KPI je vstopil še pred vojno in je deloval v okviru "Rdeče pomoči". Po osvoboditvi je bil partijski funkcionar, član pokrajinskega vodstva partije v Trstu in nekaj časa tudi član tržaškega pokrajinskega sveta. Kasneje je prišel v vodstvo sindikatov, kjer je vršil razne naloge in bil nato izvoljen za pokrajinskega tajnika Nove delavske zbornice — CGIL v Trstu.

Tovariš Livio Saranz je imel velik ugled in vpliv tako v političnih kot v sindikalnih organizacijah. Poznali smo ga in cenili kot občutljivega tovariša ne le za delavska in razredna vprašanja, za vprašanja boja proti fašizmu in za demokracijo, temveč tudi kot človeka plemenitega srca. In kot takega bomo ohranili v trajnem spominu.

Žalujemo svojcem izražamo občuteno sožalje.

Anton Malalan

V starosti 82 let je po krajši bolezni preminil tovariš Anton Malalan iz Lonjerja. Pokojni se je že v mladih letih pridružil organizacijam delavskega razreda. Ko je bil star 18 let je bil poklican v vojsko. Čeprav je bil na raznih bojiščih se

je vendar srečno vrnil domov, se kmalu nato zaposlil v žaveljski oljarni in v prostem času vneto sodeloval v lonjerskem Ljudskem odru. V "spominih", ki smo jih objavili pred leti v našem listu, je med drugim zapisal: "...Naša naloga je bila, da se čim tesneje povežemo z okoljskimi vasm. Naš Ljudski oder je bil zelo delaven in organiziral je mnogo prireditev. Delovali smo požrtvovalno dokler ni fašizem dobil premoč nad protifašisti. Kasneje smo delovali ilegalno in vsa naša mladina se je pridružila osvobodilni borbi".

Proti koncu druge svetovne vojne (1945) so nacifašisti med neko "čistko" v Lonjerju aretirali tudi tovariša Malalana. Najprej so ga odpeljali v tržaške zapore nato na pa prisilno delo v Trbiž.

Po osvoboditvi je nadaljeval delo, ki ga je že prej opravljal. Nekaj časa je sodeloval tudi v vaškem pevskem zboru.

Vaščani iz Lonjerja in vsi tisti, ki smo ga poznali in cenili, ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Uredništvo DELA izraža sožalje žalujoči družini in ostalim sorodnikom.

Antonija Kralj

Pred kratkim je preminila tovarišica Antonija Kralj iz Trebč. Dosegla je častitljivo starost, skoraj 91 let, čeravno njena življenjska pot, zlasti v mladih letih, ni bila s cvetjem posuta. Že mlada se je izučila za babico in v svojem poklicu je povila 421 novorojenčkov. Aktivno je

delovala v krajevnih organizacijah in dokler so ji moči dopuščale se je udeleževala naših manifestacij in prireditev. Sicer pa so tudi drugi člani njene družine čvrsto angažirani v krajevnih organizacijah.

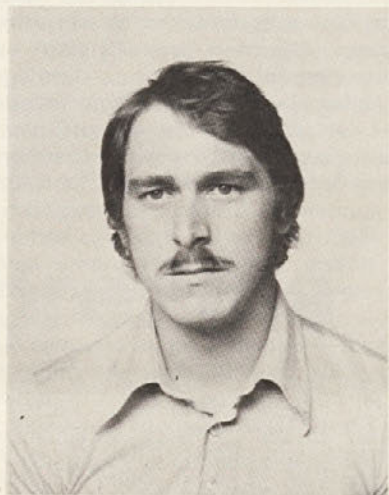
Tovariši iz Trebč tudi preko našega lista izražajo sožalje svojcem pokojne. Sožalju se pridružuje tudi naš list.

Benjamin Novak

Smrt je v Bregu že spet segla po mladem življenju. Izgubili smo zavednega tovariša Benjamina Novaka iz Križpota, ki ni še dopolnil 22 let. Vsi smo ga poznali za nesebičnega in dobrega prijatelja. V družbi je bil vselej veselo in ravnodušno razpoložen.

Vest o njegovi smrti je presunila vse vaščane in okoličane, zlasti po mlade.

Zelo težko se je sprijazniti, ko neizprosna in kruta bolezen iztrže iz naše

srede mladega človeka, ki si je komaj ustvaril družino; julija 1974 se je namreč poročil z izvoljenko Jožico.

Benjamin se je rodil v Ospu 25.8.1954. Oče in mati sta bila vedno napredna, to potrjuje tudi njihova vključitev v vrste partizanov. Z družino se je še zelo mlad preselil v Prebeneg in nato na Križpot. Solo je obiskoval v Mačkoljah in v Dolini, nato pa se je izučil za kovača.

Dragi Benjamin, ohranili te bomo v spominu kot dobrega tovariša. Naj ti bo lahka priljubljena domača zemlja.

Vsem žalujočim svojcem izražamo najgloblje sožalje.

Karlina Bandi

Za človeka, ki je — kot podpisana — več časa živel v Prebenegu ter od blizu spoznal srce te zavedne protifašistične — in med osvobodilno vojno partizanske — vasi; vasi, ki je bila — in je tudi danes — prežeta z ideali demokracije in svobode, si je res ta kraj težko zamisliti brez Karlina Bandi. Vendar te tovarišice od 26. marca 1976 ni več.

Težko si je predstavljati, da ti ob vstopu v njeno hišo, ko srečaš hčerko Vilmo in druge družinske člane, Karlina ne bo več prišla naproti, kot nekoč, nasmejana in polna življenja.

Tovarišico Karlino Bandi sem spoznala leta 1947, ko sem, kot mlada učiteljica,

službovala najprej v enorazredni in nato v dvorazredni šoli v Prebenegu. Ta šola je bila močno povezana s socialno dejavnostjo vasi, z vaškim življenjem in domačini so bili nanjo zelo ponosni.

Tovarišica Karlina Bandi je bila pravi steber pri povezovanju šole, doma in krajevnega življenja. Seveda so bili takrat taki poskusi takorekoč revolucionarni, kajti anglo-ameriška vojaška uprava je postavljala nešteto ovir (kar 12 krat so prišli na "inšpekcijo" in podpisano so klicali celo pred sodišče!). Danes se govori o povezavi šole s starši in z družbo vedno in povsod. Poskuša se uvajati celodnevni pouk in v tem okviru bolje pripraviti učenca na življenje, toda za ušesa anglo-ameriške vojaške uprave je bil sleherni poskus v tem smislu nerazumljiv in nedopusten; prav tako je bil nerazumljiv tudi nekaterim uslužbencem v šolski upravi. Vsakemu takemu poskusu so se krčevito upirali. A nič manj se ni upirala vas v celoti njihovemu oviranju. Jedro gibanja v tem smislu je bila tovarišica Bandi, ki je z navdušenjem sodelovala pri najrazličnejših pobudah, v katere so bili vključeni poleg odraslih tudi šolski otroci. S preprosto besedo je bodrila odrasle in otroke; bila je odlična sodelavka, tovarišica, ob kateri je postalo vse delo lažje in izvedljivo. Zaradi njene sposobnosti in zaradi njenega treznega nastopa so jo izvolili za predsednico krajevnega prosvetnega društva, ki je bilo v prvih povojnih letih zelo razvejano in aktivno. Če sta v okviru društva delovala pevski zbor in dramska skupina; če je bilo mogoče prirejati številna predavanja in kulturne večere je bila v veliki meri njena zasluga.

Toda tovarišica Karlina Bandi se ni zanimala samo za kulturno - prosvetno in šolsko področje. V vasi je bila neka osrednja točka, ki je privabljala, pritegovala. Zanimala se je čisto za vse, za dejavnost ženske organizacije, borčevskih organizacij, za rešitev socialnih vprašanj. In v demokratičnem, protifašističnem in prosvetnem gibanju je ostala aktivna dokler so ji to življenjske moči dopuščale. Vendar aktivna ni bila le po vojni temveč že mnogo prej.

Tovarišica Karlina Bandi je izšla iz zavedne kmečko-delavske družine. Rodila se je dne 8. novembra 1902. Družina, iz katere je izšla je bila zelo številna (14. otrok!) in v njej je tudi tovarišica Karlina zrastle občutljiva za delavska vprašanja in prav tako za ideale demokracije in svobode. Zato nič čudno, da se je že zgodaj vključila v osvobodilni boj, v katerem je sodeloval tudi njen mož, ki je bil vojaški referent. Sama, kot pridna šivilja, je izdelovala partizanske čepice in zastave in šivala obleke za partizanske borce in aktiviste. V njeni hiši je bila etapna kuhinja za partizane.

Tovarišica Karlina je imela tri hčere in enega sina. Vsi so bili vzgojeni v naprednem duhu. Najstarejša hčerka, Mira, je bila stara šele petnajst let ko je začela delovati kot aktivistka in kurirka, nato pa je bila partizanska učiteljica. Tudi druga hčerka, Vilma, je sodelovala pri kurirski službi, pomagala pa je tudi v partizanski kuhinji.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Proces proti zločincem Rižarne

Proces mora izveneti kot obsodba nacifašizma

Po daljši prekinitvi zaradi bolezni glavnega sodnika, dr. Maltesaja, se je dne 20. t.m. proces zopet nadaljeval. V sodno razpravo bodo posegli številni udvetniki in, seveda, javni tožilec, šele nato bo izrečena razsodba.

Demokratično, antifašistično javno mnenje je svojo razsodbo že izpričalo s svojo pozornostjo in s svojim nastopom tako v našem mestu, kakor drugje v državi. Ta razsodba je prisotna v člankih, ki so jih dopisniki časopisov najrazličnejših tendenc že objavili od začetka razprave dalje. Razsodba je izvenela tudi na spominski svečanosti na Opčinah, kjer so tržaški antifašisti ob spominu na 71 talcev, ki so jih nacifašisti ustrelili pri openskem strelišču in potem sežgali v Rižarni, dejansko s svojo prisotnostjo in s svojim zadržanjem manifestativno poudarili kakšen zaključek procesa pričakujejo. Veliko je pričakovanje in pozornosti okoli tega vprašanja tudi v inozemstvu še zlasti v Jugoslaviji, saj je v tržaški Rižarni zgorelo mnogo Slovencev in Hrvatov, ki so bili doma onstran sedanje državne meje in katerih sorodniki so v mnogih primerih pričali na procesu.

A razsodba je dejansko že izvenela v sami dvorani porotnega sodišča, kjer poteka proces, in to v teku razprave same, ko so pričali sorodniki Frausina in Slavčeve, Tonellijske in Cattaruzzijske ter desetim in desetin drugih žrtev zverinskega početja nacifašistov; ko so pričali očitvidci in zgodovinarji. Seveda je ta obsodba tako močna, da bo trajna in je nihče in nikoli ne bo mogel izbrisati. Vendar, javno mnenje čaka, očitno in logično, da to razsodbo potrdijo sodniki: v teh težkih časih, ko so prevratniški poskusi vedno možni in ko vemo da jih temne sile skrbno pripravljajo, ko je fašističnih provokacij nešteto, ko je dnevno toliko atentatov in napadov po vsej Italiji, ko prihajajo na dan vezi med italijanskimi bombardirji in trgovci z orožjem ter ustaškimi teroristi, mora očitno tudi sodstvo izreči svojo odločno besedo, svojo obsodbo na račun onih zločincev, ki so se "ponašali" s svojo krutostjo v lagerju pri Sv. Soboti. Ti zločinci spadajo v vrste onih, ki so zavestno in do skrajnosti skrbno uresničevali blazno politiko Hitlerja in Mussolinija.

Njihova teorija, njihovi politični cilji pa še niso pokopani. Pohod partizanskih enot na njihova gnezda, vstaja upornikov, zmaga, osvoboditev, naših krajev in vse Evrope so ustvarili so nove razmere, novo družbo, demokratično italijansko republiko. Vendar fašistična ideologija ni popolnoma uničena. Da je to tako, opazamo vsa povojna leta, a še zlasti zadnjih sedem let, ko je fašizem postal bolj organiziran, vsiljiv in nevaren. Do te sopnje vsiljivosti je pa prišel zaradi tega, ker je našel dovolj "prostora" v državi, kjer si demokracija in

napredek utirata pot s težavo in zaradi tega, ker odgovorna oblast ni doslej dovolj učinkovito posegla, da bi preprečila zločinsko početje fašistov, da bi jim prestrigla pot. Namesto, da bi iskala krivce, je uvajala teorijo o nasprotujočih si ekstremizmi in izgubilo se je veliko dragocenega časa in moči v "lovu na čarovnice", (da bo stvar bolj jasna: s tem, seveda, nikakor ne mislimo zagovarjati ali tolerirati zločinska dejanja takozvanih "rdečih brigad", zloglasnih škvader NAP in drugih podobnih zločinskih organizacij).

Obsodba prvakov Einsatzkommando Reinhard, se mora zato raztegniti na obsodbo vseh onih zločincev, ki so omogočili uresničenje peklenskega stroja pri Sv. Soboti in mora izveneti ob zaključni besedi v sodni dvorani kot obsodba nacifašizma. Le tako bo Rižarna pravi opomin in lekcija. J.G.

SVEČANOST V RIŽARNI

(Nadaljevanje s 1. strani)

pane vse sile ustavnega loka. KPI izraža zadovoljstvo tudi zaradi dejstva, da pri javni nastop odbora sovпада s svečanostjo, ki bo v nedeljo, 25. aprila, v Rižarni.

Tržaška federacija KPI poziva vse člane partije in vse demokrate, naj se množično udeležijo te manifestacije in na ta način izpričajo, da grozote Rižarne ne smejo iti v pozabo, in da istočasno potrdijo obvezo za nadaljevanje boja za popolno uveljavitev demokracije in vrednot odporništva v Italiji.

PRISPEVKI

Ob vpisu naročnine za tekoče leto so prispevali v sklad DELA:

Almiro Gabrovec, Mavhinje, 2.500 lir; Angel Žužek, Vižovlje, 1.500 lir; Veno Terčon, Mavhinje, 2.500 lir.

V počastitev spomina tovariša Antona Malalan iz Lonjerja darujeta žena Marčela in sin Lucijan 10.000 lir za komunistični časopis DELO.

Ob obnovitvi naročnine so prispevali v sklad DELA:

Izidor Zobec, Boljunec, 500 lir; Karmelo Maver, Boljunec, 500 lir; Mario Kozina, Boljunec, 1.500 lir.

Družina Granduč, Boljunec 94, je v spomin Karlina Gomol darovala 5.000 lir za sklad DELA.

Družina pokojne Antonije Kralj, Trebče 200, daruje v spomin pokojne 20.000 lir za sklad DELA.

Vsem cenjenim dobrotnikom se toplo zahvaljujemo.

Boljunec

Poimenovanje šole po Franu Venturiniju

Naglo se bliža 25. april, ki smo si ga izbrali za dan, ko bomo slovesno poimenovali našo šolo po domačinu, glasbeniku in kulturnem delavcu Franu Venturiniju.

Ob tej priliki bo na šolskem dvorišču odkritje spomenika s skladateljevim doprtnim kipom, ki ga je izdelal akademski kipar Francé Gorsé. Učiteljstvo in starši pa boljunski vaščani sploh smo kiparju Gorsetu iskreno hvaležni, da je zelo rad in po izredno nizki ceni izdelal umetnino, s katero se bodo mogli Boljunčani po vsej pravici ponašati.

Načrt za spomenik je izdelal arhitekt Marino Kokorovec. Za lepo delo, za katero so se brez pomislekov pozitivno izrekli vsi, ki sodelujejo pri pripravah na slovesnost, moramo biti arhitektu hvaležni tudi zato, ker je velikodušno odklonil kakršnokoli plačilo.

Za gradbeno dela skrbi podjetje Benčič iz Boljunca in trdno upamo, da bo vse pravočasno in natančno izdelano, saj kaže podjetnik veliko dobre volje in ljubezni do tega dela.

Ker pa brez denarja ne gre, je bilo nujno že ob začetku priprav organizirati denarne nabirke. Iz časopisnih poročil je bilo že razvidno, da so v to skupno blagajno prispevali najprej vsi člani medrazrednega sveta in sodelavci za poimenovanje šole; nakar se je vršila nabirka po vsej vasi; slednjič smo zaprosili za pomoč tudi razna podjetja, od katerih smo dobili hvalevredne prispevke. S primernim denarnim prispevkom se nas je spomnil tudi Republiški komité za vzgojo in izboljševanje v Ljubljani. Hvaležni smo še vsem onim, ki so se spomnili naše šole bodisi ob priliki smrti ali v počastitev spomina umrlih sorodnikov.

Slovesnost poimenovanja, ki bo v nedeljo, 25. aprila ob 15. uri, bo povezana s primernim kulturnim programom. Ker je bil Fran Venturini skladatelj in zborovodja, bosta na tej slovesnosti predvsem petje in glasba.

Venturinijeve pesmi bodo peli mešani zbor Francé Prešeren iz Boljunca, moški zbor Fran Venturini od Domja in otroški zbor boljunske šole; venček Venturinijevih skladb pa bodo zaigrali harmonikaši glasbene šole Mladinskega doma - Boljunec. Pesmi, ki jih je zložila o Venturiniju narečna pesnica Marija Mijot, jih bo sama recitirala.

Velik prispevek h kulturnemu programu bo razstava Venturinijeve glasbene zapuščine, fotografij in časopisnih člankov, ki se nanašajo na tega priljubljenega domačega glasbenika. Skrb za razstavo ima g. Magda Maver, ki zbira material predvsem s pomočjo Odseka za zgodovino Narodne in študijske knjižnice v Trstu. Razstavo bodo popestrili tudi pismeni in likovni izdelki boljunskih učencev.

Če bo vreme naklonjeno, bomo doživel v Boljuncu omenjenega dne zares lep kulturni praznik, ki naj bi ga zlasti mladi rod ohranil globoko v spominu.

Vsi, ki ljubite slovensko šolsko mladino, in vsi, ki ste poznali skladatelja Frana Venturinija ali imate radi njegove glasbene ustvaritve, pridite 25. aprila v Boljunec, da boste s svojo prisotnostjo povzdignili vrednost tega edinstvenega praznika.

Medrazredni svet
s sodelavci - Boljunec

V spomin

(Nadaljevanje s 7. strani)

Grozno je bilo za tovarišico Bandijevo zlasti tistega nesrečnega 16. avgusta 1944, ko so Nemci prihrumeli v njeno hišo že ob petih zjutraj ter zahtevali hčerko Miro. Ta je skupaj z drugimi petimi dekleti prenočevala na domu neke prijateljice, ker je vedela, da je v nevarnosti. Tovarišici Karlini ni uspelo, da bi pritekla do tiste hiše ter obvestila dekleta. Trem dekletom je vseeno uspelo pobegeti, dve pa sta padli v kremplje nacistov. Ena izmed teh je bila Mira. Še hujše pa je bilo 29. avgusta istega leta, ko so ji povedali, da hčerke Mire ni več. Njeno trpljenje pa ni našlo uteha, ko ji je sorodnik povedal, da je videl, da so nacisti pripeljali trupla petih deklet — med katerimi je bilo tudi truplo Mire — na tržaško pokopališče.

Toda partizanska mati Karlina se navkljub nepopisni duševni bolečini ni ustavila. Podvojila je svoje napore in zastavila vse svoje sile, da bi nadomestila svojega otroka v boju proti nacifašističnim rabljem in da bi prenesla tudi na druge tiste ideale, za katere je dala svoje mlado, življenje njena Mira skupaj s svojimi petimi sovrstnicami iz Prebenega.

Hvala za vse, kar si storila, draga in nepozabna tovarišica Karlina Bandi!

JELKA GERBEC

Pina Cataruzzi

Ko je bila današnja številka lista pripravljena za tisk, smo izvedeli, da je preminila tovarišica Pina Cataruzzi, znana borka proti fašizmu, članica KPI že od same ustanovitve partije.

Pokojna Pina je bila hči zavedne delavske družine Benčina. Še mlada je našla zaposlitev kot uradnica v ladjedelnici Sv. Marka, kjer se je njena razporedila in protifašistična dejavnost izpopolnila. Sodelovala je v osvobodilnem gibanju. Njena hči Luigia je bila kurirka, sin pa je bil partizanski borec. Dne 7. aprila 1944 je zloglasna Colottijeva tolpa aretirala hčerko Luigio, teden kasneje pa še mater

Pino. Luigia je bila odpeljana v Rižarno, kjer so jo po strahovitem mučenju v noči med 21. in 22. junijem 1944 umorili. Pina pa je bila odpeljana v zloglasno nacistično taborišče Auschwitz, odkoder se je vrnila šele po končani vojni.

Že med vojno je Pina delovala v organizaciji žensk, to dejavnost je vršila tudi po končani vojni. Mnogo let je vodila združenje stanovanjskih upravičencev, aktivno pa je delovala tudi pri združenju bivših političnih deportancev.

Ni ji bilo dano, da bi dočakala konec procesa proti nacifašističnim zločincem, ki so zagrešili toliko žrtev v Rižarni. Dan za dnem je hodila na sodišče in tudi sama je pričevala proti zločincem.

Odšla je torej še ena žena in mati-mučenica! Vsi, ki smo jo poznali in cenili žalujemo. Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Tržaška federacija KPI izraža svojcem pokojne Pine globoko sožalje, kateremu se pridružujejo tudi zveze bivših partizanov, bivših političnih preganjancev in bivših deportancev. Sožalju se pridružuje tudi DELO.

IZGLASOVAN PRORAČUN OBČINE RONKE

Občinski svet v Ronkah je odobril letošnji proračun občine. Predvidevano je 697 milijonov lir primanjkljaja pri celotnem poslovanju treh milijard in 800 milijonov lir. Proti proračunu so glasovali le demokristjanski svetovalci.

— V Podgori pri Gorici bodo v nedeljo, 25. aprila odprli krajevni sedež sekcije partizanske zveze

— ANPI in prosvetnega društva Andrej Paglavac. Slovesnost bo ob 15. uri. Na slovesnost so vabljeni društva iz vse dežele.

GLASBENA MATICA - TRST

Sezona 1975-76

Deveti abonmajski koncert

V nedeljo, 25. aprila 1976 ob 17. uri v Kulturnem domu v Trstu

W. A. MOZART - REQUIEM

Simfonični orkester Slovenske filharmonije

Mladinski pevski zbor iz Maribora

Slovenski oktet in oktet Gallus

pomnožena s člani zbora Slovenske

Filharmonije in zbora RTV Ljubljana

Solisti: Zlata Ognjanovič, sopran

Božena Glavak, mezzosopran

Jurij Reja, tenor

Ivan Sancin, bas

Dirigent: Anton Nanut

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERC
Odgovorni urednik

ANTON MIRKO KAPELJ

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24-36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 2.500 lir

Tisk: Tipo/offset Riva

Trst, Ulica Torrebianca, 12